

СССР ДАН КОРЕЙСЛАРНИ КЎЧИРИШ ЖАРАЁНИ ВА ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ДАСТЛАБКИ ЙИЛЛАР

Ашурова Улғўзи Исроил қизи

Термиз давлат университети

Тел: 97 233 93 39

Аннотация:

Ушбу мақолада СССР дан 1937-йилда Қозоғистон ва Ўзбекистонга этник депортатасия қилинган корейсларни кўчириш жараёни, кўчириб келтирилгач корейсларга республикада яратилган шароитлар илмий манбалар ва архив материаллари асосида ёритилади.

Аннотация:

В данной статье на основе научных источников и архивных материалов освещается процесс переселения корейцев, депортированных по этническому признаку из СССР в Казахстан и Узбекистан в 1937 году, условия, созданные для корейцев в республике после переселения.

Annotation:

In this article, the process of resettlement of Koreans who were ethnically deported from the USSR to Kazakhstan and Uzbekistan in 1937, the conditions created for Koreans in the republic after resettlement is covered based on scientific sources and archival materials.

Калит сўзлар: корейс, “япон жосуслиги”, депортация, Сталин, Ўзбекистон, Қозоғистон, балиқчилик, шоли, корейс колхозлари, мактаб, маориф, соғлиқни сақлаш.

Ключевые слова: кореец, «японский шпионаж», депортация, Сталин, Узбекистан, Казахстан, рыболовство, рис, корейские колхозы, школа, образование, здравоохранение.

Key words: Korean, "Japanese espionage", deportation, Stalin, Uzbekistan, Kazakhstan, fishery, rice, Korean collective farms, school, education, health care.

КИРИШ

Собиқ Совет давлати тарихида халқларни мажбурий кўчириш (депортация) муаммоси долзарб тарихий жараён ҳисобланади. 1930-1950 йилларда халқлар асосан Сибир, Ўрта Осиё ва Қозоғистонга мажбуран кўчирилган. Иттифоқнинг ушбу ҳудудларида, жумладан, Ўзбекистонда ҳам миллий озчиликлар зўрлик билан кўчирилган. 1937-йилда

Ўзбекистонга Узоқ Шарқдан корейс миллатига мансуб аҳоли кўчириб ўтказилди. Кейинги йилларда бошқа халқлар - поляклар, чеченлар, ингушлар, қорачайлар, болкарлар, қрим татарлари, юнонлар, понтик юнонлар, месхети турклари, ҳемшиллар, курдлар, эронликлар, СССРда яшаган чет эл фуқаролари депортация қилинди.

Ўзбекистонда халқларнинг депортацияси муаммоси мустақиллик йилларига қадар яхши ўрганилмаган. Ушбу мавзу бўйича биринчи илмий мақолалар ва нашрлар фақат 1989-йилда пайдо бўла бошлади. Бу ерда, биринчи навбатда, рус тарихчилари Н.Ф.Бугаи ва В.Н.Земсковлар СССР халқларини депортация қилиш муаммолари ва махсус кўчманчиларнинг фожиали тақдирини мунтазам равишда ўрганган[1].

Бунинг асосий сабаби, 1930-50-йилларда Россия Федерациясида архив ҳужжатларининг махфийлиги, СССР халқларининг сиёсий қатағонлари ва мажбурий кўчирилишини ўрганиш имконини бермаган.

Ўзбекистонда бу тарихий жараён бўйича барча асосий маълумотлар асосан республика Ички ишлар вазирлиги архивларида, қисман Ўзбекистон Республикаси Президенти девони архивларида сақланади. Халқларнинг Ўзбекистонга сургун қилиниши тарихининг етарлича ёритилмаслигига ушбу архивлар материалларидан фойдаланиш мумкин эмаслиги, мавзунинг мавҳумлигини сақлаб келган. Бу ҳолатлар 1930-50 йиллар Совет давлати тарихига кирган репрессия сиёсати ва индивидуал салбий жараёнларнинг тарихий сабабларини тушунишга тўсқинлик қилган. Ўзбекистон Республикаси Марказий давлат архиви, шунингдек, унинг шўролар давридаги тарихига оид ҳужжатлар ўрганишнинг асосий манбасидир. Архивда сақланаётган фондлар таркибида Ўзбекистон ССР СНК-СМ ҳужжатлари; Қишлоқ хўжалиги халқ комиссари ва Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Совети ҳузуридаги кўчириш бошқармаси фондларида XX асрнинг 30-40-йилларда Ўзбекистонга мажбуран кўчирилган Совет Иттифоқи халқлари тарихига оид манбалар мажмуаси мавжуд.

Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Кенгаши жамғармасида бир қатор ҳужжатлар – Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Советининг қарорлари, қарорларнинг бажарилиши бўйича меморандумлар ва ахборот хабарлари сақланмоқда.

Кўчирилган корейслар тўғрисидаги қарорларга, корейсларни республика туманлари ва вилоятларига кўчириш ва жойлаштириш тўғрисидаги маълумотлар киради. СССР ва Болшевиклар Коммунистик партияси Марказий Комитети Сиёсий бюроси халқларни депортация қилиш тўғрисида, шунингдек, кўчириш жойларига кўчирилганларнинг меҳнат, хўжалик ва маиший шароитлари билан боғлиқ масалалар ёритилган.

АСОСИЙ ҚИСМ

1920-йилларнинг охиридан бошлаб СССР раҳбарияти корейсларни Приморенинг чегара ҳудудларидан Хабаровск ўлкасининг чеккаларига кўчиришни режалаштирган. Болшевиклар партиясининг юқори органлари бундай имкониятни 1927, 1930, 1932 йилларда муҳокама қилдилар. Хусусан, 1930 йил 25 февралда Сталин бошчилигидаги

Бутуниттифоқ Компартияси (болшевиклар) Марказий Комитети Сиёсий бюроси, хусусан, корейсларни Узоқ Шарққа жойлаштириш масаласини муҳокама қилди. Фуқаролар уруши даврида Приморедаги ҳар бешинчи корейлик Қизил Армия ёки партизан бўлинмаларида болшевиклар учун ихтиёрий равишда жанг қилган. 1937-йилнинг баҳоридан бошлаб марказий матбуотда японларнинг кўпоровчилик фаолияти ва Приморе корейслари орасида япон корейс жосуслари ҳақида нашрлар чиқа бошлади. 1937-йил 23-мартда “Правда” газетаси, хусусан, корейлик бир колхозчи томонидан корейлик айғокчининг ҳибсга олингани ҳақида: “Корейслар – совет фуқаролари топширилган душманни тан олишни ўргандилар [2]. 1937-йил 4-сентябрда “Известия” газетаси чегарачилар Кореядаги “Борба” колхоз раиси Ким Иксен ёрдамида Манчукуодан японлар томонидан депортация қилинган корейс жосусини қандай ҳибсга олгани ҳақида хабар берди. Депортациядан олдин НКВД ҳукумати кенг кўламли қатағонларни амалга оширди, бу 1937 йилда қатағонларнинг кучайиши билан ҳам ажралиб турди: инқилобдан кейинги йилларда номзодликка кўрсатилган КПСС (б) раҳбарлари деярли бутунлай йўқ қилинди. Комитетнинг бутун Корея бўлими йўқ қилинди ва кўпчилик корейслар ҳибсга олинди. Эвакуация пайтида НКВД ходимлари сургун қилинганлар орасидан 2500 га яқин корейс ҳибсга олди. Депортация декретидан олдин Узоқ Шарқда жамиятнинг барча қатламлари ва ҳокимият тузилмалари, шу жумладан Бутуниттифоқ Коммунистик партияси (болшевиклар), Қизил Армия, НКВД, зиёлилар ва тинч аҳоли тўлқинларини ўз ичига олган бир қатор тозалаш ва қатағонлар амалга оширилди. содир бўлди. Ўз жонига қасд қилган ва лавозимидан четлатилган қатағон қилинган совет амалдорлари ўрнига янги номенклатура қўйилди, уларнинг аксариятида совет корейслари билан ишлаш тажрибаси йўқ эди.

СССР Халқ Комиссарлари Совети ва Болшевиклар Коммунистик партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг 1937-йил 21-августдаги П51/734-сонли “Корейс аҳолисини Узоқ Шарқнинг чегарадош раёнларидан кўчириш тўғрисида”ги қарорини амалга ошириш учун, Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Совети 1937-йил 16-сентябрда “Корейс хўжаликларини кўчириш тўғрисида” қарор қабул қилди [3]. Натижада 172 минг этник корейс Узоқ Шарқнинг чегара ҳудудларидан чўл ва аҳоли яшамайдиган ҳудудларга кўчирилди.

Депортация қилинганларнинг юкланиш ва жўнаш вақти олдиндан белгиланган почта поездларида амалга оширилди. Поездни синовдан ўтган корейслар орасидан вагонларнинг оқсоқоли этиб тайинланган бошлиқ бошқарган. Эшелон ўртача 50 та енгил автомобил, битта “йўловчи”, битта тез тиббий ёрдам машинаси, битта ошхона вагони, 5-6 та ёпиқ юк ва 2 та очик платформадан иборат эди. Бир вагонда 5-6 та оила (25-30 киши) бор эди. Приморедан Қозоғистон ва Ўзбекистондаги юк тушириш

станцияларига етиб келиш вақти 30-40 кун давом этди. Юклашдан олдин уларнинг паспортлари мусодара қилинган. Ҳар бир вагон "агентлар билан таъминланган".

Депортация қилинган корейсларнинг ҳуқуқлари қаттиқ чекланди. Баъзи манбаларнинг таъкидлашидан фарқли ўлароқ, корейслар махсус иммигрант мақомини фақат Иккинчи Жаҳон уруши охирида - 1945 йил 2 июнда, СССР Япония билан урушга тайёрланаётган пайтда олди. СССР Ички ишлар халқ комиссари Л.П.Бериянинг буйруғи билан назорат комендатураларини ташкил этиш бошланди, аммо Япония таслим бўлганидан кейин бу чоралар чекланди. Кўчирилган корейслар маъмурий сургун мақомига эга эдилар - уларнинг Марказий Осиёдан ташқарига кўчиши чекланган эди. Улар Ўз колхозларида, Ўзларига ажратилган ерларда ишлаган ёки умумий асосда маҳаллий аҳоли колхозларига қўшилган. НКВД корейсларни назорат қилмагани учун уларнинг рақамли статистик маълумотлари ГУЛАГ архивларида йўқ.

Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Совети 1937-йил 16-сентябрда “Корейс хўжаликларини кўчириш тўғрисида” қарор қабул қилди. Мазкур қарорга кўра, шоли етиштириш, ғаллачилик ва сабзавотчилик ёналишида Янгичирчиқ, Ўрта чирчиқ, Гурлен (Хоразм тумани), Акмал Икромов туманларига 6000 та корейс фермер хўжаликларига кўчиришни амалга ошириш режалаштирилган. Қарорда, шунингдек, кўчирилган корейсларни мавжуд туман биноларига жойлаштириш, уйлар етишмаса, уй-жой фондини сафарбар қилган ҳолда, зудлик билан қамишдан уй жиҳозлаш ва бошқа биноларни вақтинча мослаштиришга киришилиши кўрсатилган[4, 22].

Соғлиқни сақлаш, маориф, қишлоқ хўжалиги, молия халқ комиссарликлари, “Ўзбек” бирлашмалари, “Чирчиққурилиш” комбинатига муҳожирларга хизмат кўрсатиш чораларини кўриш юзасидан тегишли топшириқлар берилган[5, 107]. Масалан, Соғлиқни сақлаш халқ комиссарлигига қисқа муддатда юқоридаги ҳудудларда тез тиббий ёрдам пунктларини ташкил этиш, муҳожирларни тиббий хизмат кўрсатиш учун тиббиёт ходимлари ва зарур миқдорда дори-дармон билан таъминлаш, касалхонанинг смета лойиҳасини тақдим этиш мажбуриятини олди. Икки ҳафта ичида 70 та ётоқдан иборат шифохона қуриш топшириғи юклатилган[6, 170-176].

Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Совети ҳузуридаги корейс муҳожирларига хизмат кўрсатиш комиссияси зарур ҳолларда барча муассасалар, ташкилотлар ва айрим ишчиларни кўчириш ишларига жалб этиши ва халқ комиссарликлари, ташкилотлари, идоралари ва трестларидан талаб қилишга ҳақли эди.

Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Совети ва Ўзбекистон КП(б) МК 1937-йил 25-ноябрда 1810/273-Қарори “Корейлик муҳожирларга таълим орқали хизмат кўрсатиш чора-тадбирлари тўғрисида” қарор қабул қилди. Унда корейлик муҳожирларнинг фарзандларини 21986 нафарини ўқитиш режаси тасдиқланди. Ушбу фармонга кўра, 1937-йилнинг ИВ чораги учун корейс болаларини ўқитиш ва мактабларни жиҳозлаш учун 2053,2 минг рубл миқдорида харажатлар сметаси, шу жумладан мактаблар учун

биноларни капитал таъмирлаш ва мослаштириш учун 150 минг рубл ажратилди. Корейсларга хизмат кўрсатишни янада яхшилаш мақсадида Бекобот, Паст-Дарғом, Қамашин, Мирзачўл, Янгичирчик, Ўртачирчик, Чиноз, Гурлан ва. Қорақалпоғистонда (Хўжайли ва Қўнғирот) туманларида туманларидаги корейс ўқитувчиларидан қўшимча инспектор-методист қўшилди[7, 1-7].

НАТИЖАЛАР

СССР Халқ Комиссарлари Кенгашидан корейслар учун янги мактаблар қуриш учун 1938-йил учун 6856 минг рубл миқдорида қурилиш материалларига лимитлар ва зарур маблағ ажратишни сўрашга қарор қилинди.

Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Советининг 1938-йил 11-январдаги “Кореялик кўчманчиларни ишга жойлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармонида асосан 1938-йилга мўлжалланган режада кўчманчиларни кўчириш ва жойлаштириш билан боғлиқ бўлган халқ комиссарликлари ва муассасаларини 1938-йилда кўчманчиларни иш билан таъминлаш чора-тадбирларини кўришга мажбур қилди. Хусусан, корейсларга нафақат Примореда, балки Ўзбекистонда ҳам йўқотилган мол-мулк учун компенсация тўланган, уларга 3000 рубл миқдорида қайтариб олинмайдиган ёрдам кўрсатилган. Кўчманчиларга махсус тартибда қурилиш материаллари, ссудалар, яхши ерлар берилгани баъзан маҳаллий аҳолининг норозилигига сабаб бўлган. Дастлабки 2 йил давомида Корея колхозлари мажбурий давлат таъминотидан озод қилинди. Корейсларнинг асосий касби дастлаб шоли етиштириш, сабзавотчилик ва балиқчилик эди. Аҳолининг биринчи йилида корейсларнинг кўпчилиги Қозғистондан Ўзбекистонга жўнаб кетишди, у ерда анъанавий корейс қишлоқ хўжалиги учун шароитлар яхши эди.

Шунингдек, ушбу қарорга мувофиқ, муҳожирлардан янги ташкил этилган колхозлар, шунингдек, муҳожирларни қабул қилувчи колхозлар (янги кўчган фермер хўжаликлари сонига кўра) давлатга ғалла, шоли, кунгабоқар, гўшт маҳсулотларини мажбурий этказиб беришдан озод этилди. Картошка, жун, сут ва сариёғ, шунингдек, 2 йил муддатга соя, сабзавот ва зиғирнинг мажбурий давлат шартномаларидан озод қилинди[8, 1-7].

Таъкидлаш жоизки, корейс муҳожирларини қабул қилиш, жойлаштириш ва уларга хизмат кўрсатиш бўйича барча зарур ишларни батафсил белгилаб берган.

Қишлоқ хўжалиги халқ комиссарининг Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Советига ёллаган меморандумида маълум қилинишича, янги ташкил этилган Корея колхозларига тугатилган совхозлардан алоҳида ер участкалари, ёрдамчи хўжаликлар ва қисман давлат ер фондлари берилган. Эски кўп ерли колхозларга қўшилган фермер хўжаликлари умумий йиғилишлар қарорлари билан қабул қилинган колхозларга давлат ҳужжатлари билан абадий ажратилган ортиқча ерлар берилди[9, 21]. 1938-йил 24-апрелгача ЎзССР ҳудудида 11 та Корея балиқчилик колхозлари бўлиб, уларда 723 та корейс хўжаликлари жойлашган.

Архив маълумотларига кўра, 1938-йил 26-мартгача корейсларнинг таълим йўналишидаги хизмати қуйидагича кўрсатилган: Иттифоқ Халқ Комиссарлари Советининг қарори билан 1938-йилда корейслар учун мактаб қурилишига 6 миллион рубл ажратилган. Бу вақтга келиб, янги мактаблар учун 16 та ер участкаси мавжуд бўлиб, улар учун лойиҳа ва сметалар боғланган. Халқ маориф Комиссарлиги мактаб қурилишини молиялаштириш режасини ишлаб чиққан[10, 20].

Корейслар учун 1938-йилнинг 2-чораги учун 3600 минг рубл миқдорида пул ажратилган. Корейс мактаблари ташкил этилиб.

Жумладан:

- Бошланғич мактаб – 90;
- Тўлиқ бўлмаган ўрта мактаб – 30;
- Ўрта мактаб – 9;

Таълимда умумий 11707 корейс бола қамраб олинган. Бундан ташқари, рус мактабларида 1576 киши тахсил олди.

Барча корейс мактабларида 559 нафар ўқитувчи бор эди. 485 нафар бола таълим билан қамраб олинмаган бўлса, шу жумладан, Қорақалпоғистонда 173 нафар, Паст-Дарғом вилоятида 189 нафар.

Олий ва ўрта таълим тизимидаги таълим муассасаларига корейслик талабалар жойлаштирилди:

Жумладан:

Наманган педагогика коллежида 8-40 киши;

Самарқанд педагогика коллежида 12 – 46 нафар,

Ўрта Осиё давлат университетида – 12 нафар,

Тошкент давлат педагогика институтида – 4 нафар,

Тошкент саноат институтида – 1 нафар.

Ҳаммаси бўлиб 103 киши[11, 46-47].

Кейинчалик депортация қилинган бошқа миллат вакилларида фарқли ўларок, корейслар етакчи ўринларни эгаллаб, университетларда кўп миқдорда ўқишга муваффақ бўлишди[12, 5].

Корейс мактабларини инвентар ва жиҳозлар билан таъминлаш учун Ўзбекистон ССР Маориф халқ комиссарлиги томонидан корейслар қўним топган ҳудудларга 4557 дона парта, 200 дона доска, 93 дона иш кабинети, 157 дона ўқитувчилар столи жўнатилди, жами 370,2 минг рубл миқдордаги. Умуман олганда, корейлик муҳожирларнинг фарзандларига хизмат кўрсатиш қониқарли эди. Меморандумлар ва маълумотлар жараёнлар ҳақида маълумот беради[13, 62-78].

Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Совети фондида юқоридаги маиший ва меҳнат тартиблари тўғрисидаги маълумотлар билан бир қаторда тайёр уй-жойларни таъмирлаш ва қайта жиҳозлаш йўли билан уй-жой фонди билан таъминланган.

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, ҳукумат ва республика органлари корейс кўчманчиларининг Ўзбекистонга жойлашиши учун имконият яратиб берган. Шу билан бирга, корейс кўчманчиларини жойлаштириш ва уларга хизмат кўрсатиш тўғрисидаги фармон ва қарорларнинг ижроси билан боғлиқ камчиликлар аниқланди, улар ўз вақтида бажарилмади ёки қисман бажарилди, чунки уларда ҳақиқий кўчманчилар тўлиқ ҳисобга олинмаган. Бу позиция Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Совети раиси билан корейс кўчманчиларини жойлаштириш масаласига бағишланган йиғилишда (1938-йил 17-август) сўзма-сўз маърузасида алоҳида таъкидланган.

Корейсларнинг кўчирилиши тарихига оид ҳужжатлар Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Совети фондида ҳам, кўчириш бошқармаси фондида ҳам сақланади.

Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Советининг 1939-йил 7-ноябрдаги фармони билан корейс кўчманчиларининг хўжалик ташкил этиш чора-тадбирларини амалга ошириш учун Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Совети ҳузуридаги кўчириш бошқармаси ташкил этилган[14, 198].

МУНОЗАРА

Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Кенгаши ҳузуридаги Кўчириш бошқармаси жамғармасида Узоқ Шарқ ўлкасида корейс кўчманчилари билан ҳисоб-китоб қилиш ҳолати тўғрисидаги ҳисоботлар, маълумотлар, маълумотномалар ва меморандумлар мавжуд. 1937 – 1940-йиллар учун корейс кўчманчиларининг хўжалик ташкил этишни яқунлаш учун уй-жой, мактаб ва тиббиёт учун қурилиш материалларини ажратиш ва олиш тўғрисида Қарори корейслар ҳаётини маълум даражада ижобийлаштирди.

Шундай қилиб, архив маълумотларига кўра, 1937-йил сентябридан 1940-йил январигача корейс кўчманчиларининг иқтисодий-ижтимоий ҳаёти учун жами 19137,6 минг рубл миқдорида субсидия берилган. Улардан колхозларда уй-жой қурилиши - 14034,8 минг рубл, ишчилар ва хизматчиларнинг уй-жой қурилиши - 387,9 минг рубл, флот қуриш, балиқ овлаш воситаларини сотиб олиш ва балиқ овлаш колхозлари учун қирғоқ қурилиши - 304,7 минг рубл маблағ ажратилган. Ҳар бир фермер хўжалигига 200 рублдан 1696 1000 рублгача, колхозлар учун ишлайдиган қорамоллар учун 1577,8 минг рубл маблағлари ажратилган. 1938-йилда кўчириш тадбирларини молиялаштириш ва кредитлашда йўл қўйилган хатолар 1939-йил охирига келиб тузатилди.

1945-йил 2-июлда Л.Берия буйруғини чиқарди, унга кўра корейслар махсус кўчирилганлар сифатида расман рўйхатга олинган. Корейслар қўним топган жойларда Ички ишлар вазирлигининг маҳаллий маъмуриятлари қошида махсус комендатура бўлимлари ва махсус аҳоли пунктлари бошқармаси қошида корейсларга хизмат кўрсатиш бўлими ташкил этилган.

Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалиги халқ комиссарлиги жамғармасида корейс колхозлари бўйича материаллар мавжуд:

“Тошкент вилоятидаги корейс кўчманчиларининг иқтисодий ташкил этилишининг бориши тўғрисида” меморандумга кўра, Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалиги Халқ Комиссарлиги Кўчириш бошқармасининг 1937-1938 йиллардаги тракторларни тақсимлаш учун буюртмалар берилган[15, 11]. Бу ЎзССР КП(б) МКнинг 1938-йил мартдаги “Ўзбекистон ССРда корейс колхозларини иқтисодий ва ташкилий жиҳатдан мустаҳкамлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори лойиҳасида кўрсатилган.

Бу гал ЎзССРда 34 та мустақил корейс колхозлари - 1938 йил учун 4790 та колхозлар 12366 гектар ерда меҳнат қилишган. Колхозларда жами 9373 та корейс фаолият юритган.

Ўзбекистон Республикаси Марказий давлат архиви ҳужжатларини таҳлил қилиш кўчирилган корейсларнинг Ўзбекистонда қийинчиликлар билан кечган бўлсада ушбу давр учун корейс халқига шароитлар тўлиқ қилиб берилган деган хулосага келиш имконини беради.

Хулоса ўрнида халқларнинг Ўзбекистонга сургун қилиниши тарихи янада чуқурроқ изланишларни тақозо этади. Илмий изланишларсиз, 1930-50-йиллар давридаги ижтимоий-сиёсий жараёнларга тўлиқ ҳолис баҳо бериш мумкин эмас.

АДАБИЁТЛАР:

1. Lankov A. N. Koreans of the CIS: paGES of history // Seoul Bulletin, 2002.
2. Sung-hwa Kim. Essays on the history of Soviet Koreans.-Alma-Ata: Science, 1965. 45-P.
3. Раҳманқулова Адолат Хушвактовна. Документы Центрального Государственного архива Республики Узбекистан по истории депортации народов в Узбекистан в 1930-е годы (на примере корейцев). 2009 г.
4. Ўз МА, Р-1224-жамғарма, 1-рўйхат, 1-иш, 22-варақ.
5. Ўз МА, Р-1230-жамғарма, 1-рўйхат, 1-иш, 107-варақ.
6. Ўз МА, Р-314-жамғарма, 1-2-рўйхат, 11-иш, 170-176-варақ.
7. Ўз МА, Р-837-жамғарма, 32-рўйхат, 587-иш, 1-7-варақ.
8. Ўз МА, Р-837-жамғарма, 32-рўйхат, 587-иш, 1-7-варақ.
9. Ўз МА, Р-90-жамғарма, 1224-рўйхат, 1-иш, 21- варақ.
10. Ўз МА, Р-90-жамғарма, 1226-рўйхат, 1-иш, 20- варақ.
11. Ўз МА, Р-90-жамғарма, 1228-рўйхат, 11-иш, 46-47- варақ.
12. Ўз МА, Р-90-жамғарма, 4466-рўйхат, 11-иш, 5-варақ.
13. Ўз МА, Р-90-жамғарма, 4469-рўйхат, 11-иш, 62-78-варақ.
14. Ўз МА, Р-90-жамғарма, 4471-рўйхат, 1-иш, 198-варақ.
15. Ўз МА, Р-1224-жамғарма, 1-рўйхат, 1-иш, 11-варақ.
16. KULTAEVA, Fazilat. "ANALYSIS OF ERGONOMIC UNITS AT THE ONOMASTIC LEVEL." (2022). 6.

17. Fazilat KULTAEVA. (2022). STUDY OF ERGONYMS IN UZBEKI LINGUISTICS. World Bulletin of Social Sciences, 16, 11-14
18. Makhmaraimova, S. T., & Yakibova, D. S. (2019). Speech development in lessons of physical culture by means of communicative games. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(9), 187-193.
19. Махмараимова, Ш. (2018). Ўзбек тили теоморфик метафораларининг қисқача концептуал луғати. Т.: Чўлпон, 100.
20. Mahmaraimova, S. T. (2013). role of the Teomorphic metaphor in practice OF THE WORLD'S COGNITION. Наука и человечество, 1(2), 68-73.
21. Makhmaraimova, S. T. (2021). Uzbek political and social, public discourse metaphoric models. Thematics Journal of Education, 6(November).
22. Makhmaraimova, S. T., & Makhmaraimov, S. T. (2021). METAPHOR AND NATIONAL THINKING. Thematics Journal of Social Sciences, 7(6).
23. Makhliyo, B. (2022). Linguistic Features of Artistic Similes. Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 3(11), 41-46.
24. Qizi, B. M. B., & Sanjarovich, I. S. (2021). BADIY MATNNING LINGVISTIK MOHIYATI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(3), 46-51.
25. Umurkulov, B. (2019). LINGVOPOTETIC NATURE OF QUALITY. Theoretical & Applied Science, (11), 488-491.
26. Umurqulov, B. L. (2019). An essential feature of artistik discourse. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(10), 242-246.
27. Bekpulat, U. (2022). FICTION LEXICON AND ITS CLASSIFICATION. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(1), 405-408.
28. Umurqulov, B. L. (2020). A METAPHOR IN ARTISTIC PROSE. Scientific Bulletin of Namangan State University, 2(3), 355-361.
29. Турдикулов, Ш. Д. (2022). СУРХОНДАРЁ ОНОМАСТИК САТҲИДА ТЕОТОПОНИМЛАР. Educational Research in Universal Sciences, 1(5), 217-220.
30. Turdikulov, S. D. (2020). ETHNOLINGUISTIC FEATURES OF SURKHANDARYA MICROTOPYNYMS (ON THE EXAMPLE OF THEOTOPYNYMS). Theoretical & Applied Science, (4), 81-83.
31. Mallaev, N. R. (2021). International legal framework for the regulation of transboundary water resources in Central Asia. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 2(05), 198-208.
32. Ramazanovich, M. N., & Kabilovich, B. O. (2021). Constitutional and Legal Framework for Providing International Peace. Middle European Scientific Bulletin, 18, 218-220. Procedia of Social Values and Community Ethics Volume 2, | March 2023 ISSN: 2795-5508 Available: <https://procedia.online/index.php/value> 26

33. Ramazanovich, N. M. (2022). IMPORTANCE AND ANALYSIS OF THE CONCEPT OF CIVIL RIGHTS. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(10), 322-328.
34. Ramazanovich, M. N., & Kabilovich, B. O. (2021). Constitutional and Legal Framework for Providing International Peace. Middle European Scientific Bulletin, 18, 218-220.
35. Mallaev, N. R., & Djalilov, S. S. (2021). Political and Legal Mechanisms of the Fight against Corruption in Uzbekistan and High Effective Measures against It. International Journal of Development and Public Policy, 1(7), 1-4.

